

Algemene instructie voor docenten

Werken met de Groen Proeven Proeven van Bekwaamheid

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1. Wat is een Proeve van Bekwaamheid?	5
2. De opbouw van het praktijkdeel	6
3. Wat beoordeel ik in het reflectiegesprek?	7
4. Beoordeling en cesuur	7
5. Organisatie en uitvoering	9
6. Bijlage; voorbeeldvragen reflectiegesprek volgens STAR	13

Inleiding

Wat toetst een Proeve van Bekwaamheid eigenlijk? Hoe neem ik een PvB af? En hoe organiseer ik dat? Op al deze - praktische - vragen vindt u het antwoord in deze algemene instructie voor docenten. Voor alle achtergrondinformatie over het werken met de Groen Proeven PvB's in het VMBO verwijzen wij u graag naar onze website www.groenproeven.nl (zie onder andere Achtergronden en FAQ's).

Op onze website vindt u ook **de Groen Proeven PvB-bank**: een databank met verschillende PvB's per contextveld. Alle PvB's zijn ontwikkeld op basis van een gestandaardiseerde template en goedgekeurd door onze kwaliteitscommissie. De PvB's verschillen in complexiteit. Dit wordt aangegeven met ** of ***.

Voor iedere PvB is er een docentenversie en zijn er maximaal drie leerlingversies (BB, KB en GL).

De docentenversie bestaat uit:

1. Verantwoording
2. Beschrijving van de praktijksituatie (inclusief differentiatie naar leerweg)
3. Beoordelingscriteria en cesuur
4. Organisatiechecklist
5. Bijlagen, waaronder:
 - 1) Voorbeeldvragen reflectiegesprek volgens STAR
 - 2) Beoordelingsformulier met competentiematrix
 - 3) Observatieformulier
 - 4) Specifieke bijlagen, behorend bij de praktijksituatie van de PvB

De leerlingversies bestaan uit twee delen:

Deel 1 bevat een introductie van de PvB voor de leerling: Wat wordt er van hem verwacht tijdens de uitvoering van de PvB? Wat houdt het reflectiegesprek in? Wat en hoe wordt er beoordeeld?

Deel 2 bevat een beschrijving van de praktijksituatie en bijbehorende bijlagen voor de uitvoering.

Noot: Als we over 'de leerling' spreken bedoelen wij zowel meisjes als jongens, zowel 'zij' als 'hij'. Voor de leesbaarheid echter hebben wij gekozen voor 'hij'.

1. Wat is een Proeve van Bekwaamheid?

Een Proeve van Bekwaamheid - kortweg PvB - is een competentiegericht schoolexamen. Het sluit aan bij de uitgangspunten van competentiegericht onderwijs in het VMBO en in het MBO. U kunt dit schoolexamen opnemen in uw PTA/PTO.

In een PvB worden maximaal **vier werkprocessen** en maximaal **vier competenties** uit de examenstandaarden van Groen Proeven beoordeeld. Tussen beide is een nauwe samenhang: juist in de werkprocessen worden de competenties van de leerling, op zijn niveau, zichtbaar. Om u een beeld te geven van wat u concreet van de leerling kunt verwachten hebben wij in iedere PvB de competenties in relatie tot de werkprocessen uitgewerkt.

Iedere PvB bestaat uit twee delen die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn: een **praktijkdeel** en een **reflectiegesprek**. In het praktijkdeel (de uitvoering van de PvB) laat de leerling zien dat hij de situatie aan kan en dus competent is. In het aansluitende reflectiegesprek bespreken de examinatoren met de leerling waarom hij bepaalde keuzes heeft gemaakt. Zij kunnen zo vaststellen of de leerling bewust of onbewust gehandeld heeft. Het beeld dat naar voren komt uit het reflectiegesprek weegt mee in de eindbeoordeling van de PvB.

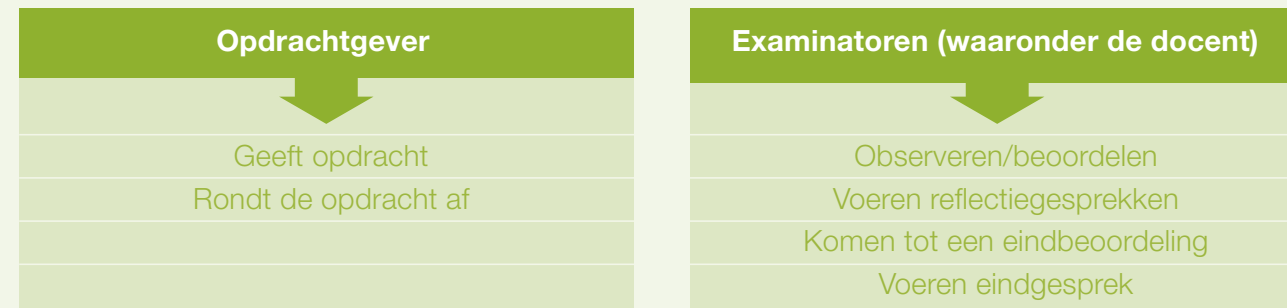
PvB = praktijk + reflectie

De combinatie van doen en weten waarom je iets doet maakt een leerling competent. Daarom zijn het praktijkdeel en het reflectiegesprek van een PvB onlosmakelijk met elkaar verbonden. U beoordeelt uw leerling pas nadat beide onderdelen zijn afgerond.

Rolverdeling

Als **docent** vervult u bij de uitvoering van de PvB de rol van **examinator**. U observeert en beoordeelt de leerling als hij aan het werk is. Dit doet u overigens altijd samen met een tweede examiner. Voor een zo objectief mogelijke beoordeling moet hij of zij een onafhankelijke persoon zijn (een onafhankelijke docent uit het (V)MBO of iemand uit het bedrijfsleven). Daarnaast heeft u bij de uitvoering van de PvB een **opdrachtgever** nodig. Dit is bij voorkeur iemand uit de praktijk (bijvoorbeeld een stagebedrijf), maar ook een collega op school kan deze rol vervullen. Uit onderzoek weten wij dat de rol van de opdrachtgever van groot belang is voor de impact van de PvB: de leerlingen ervaren de opdracht daardoor als 'echt'.

In schema ziet de rolverdeling er als volgt uit:

2. De opbouw van het praktijkdeel

In de docentenhandleiding en leerlingversies van iedere PvB treft u een praktijkbeschrijving aan: een schets van de werkomgeving en van de handelingen die de leerling hier verricht (werkprocessen). U kunt kiezen voor uitvoering:

- > in een **authentieke omgeving**, bijvoorbeeld bij een bedrijf of instelling;
- > in een **gesimuleerde omgeving**, bijvoorbeeld op het terrein van de school.

Voor welke omgeving u ook kiest, cruciaal is dat de leerling de praktijksituatie als **echt** ervaart. Ofwel: dat de werkomgeving realistisch overkomt en er een echte opdrachtgever is. Hij is degene die - op basis van de geschetste praktijksituatie - de leerling vertelt wat hij moet gaan doen (uitleg geven over de opdracht, de werkplanning, vragen beantwoorden).

In de uitvoering van de werkprocessen worden de competenties van de leerling zichtbaar. Als extra verdieping kunt u de te toetsen competenties uitlokken met een **dilemma**. Een dilemma is een levensechte - voor de leerling - onverwachte gebeurtenis die zich in de praktijk kan voordoen. Omdat de PvB een schoolexamen is waarin we niets aan het toeval overlaten moet u de dilemma's organiseren. In de docentenversie van iedere PvB treft u bruikbare voorbeelden aan.

De rol van de leerling in de praktijksituatie (bijvoorbeeld de mate van zelfstandigheid), de uitwerking van de competenties in de werkprocessen en de moeilijkheidsgraad van de dilemma's vormen samen de kapstok voor **differentiatie** tussen BB, KB en GL.

Competent zijn betekent dat de leerling de (vak)vaardigheden en (vak)kennis die hij eerder heeft aangeleerd kan toepassen in de complexe praktijk.

3. Wat beoordeel ik in het reflectiegesprek?

Het reflectiegesprek moet u, als examiner, zicht bieden op de vraag in hoeverre de leerling zich bewust is van zijn eigen handelen en denken tijdens de uitvoering van de PvB. Daarom stelt u **open vragen**. Deze vragen hebben met name betrekking op de **keuzes** die de leerling heeft gemaakt. Het reflectieniveau varieert per leerweg, BB, KB of GL.

In het reflectiegesprek kan de leerling duidelijk maken waarom hij gekozen heeft voor een specifieke aanpak en verantwoordt hij zijn keuzes.

Leidraad voor het reflectiegesprek is de **STAR methode** (S= situatie, T = taak, A= actie, R= resultaat). In de bijlage vindt u een schematische samenvatting van de STAR methode, met voorbeeldvragen per niveau (BB, KB, GL). Bij het voeren van het gesprek met uw leerlingen start u bij alle niveaus met de vragen voor BB/KB/GL in de 1e kolom. Voor de KB en GL leerlingen vindt u vervolgens in de kolommen ernaast verdiepvragen.

Voor het afnemen van de PvB is het van belang dat u zelf competent bent in het observeren van leerlingengedrag en in het voeren van reflectiegesprekken met leerlingen. Daarnaast moeten uw leerlingen gewend zijn aan het voeren van deze gesprekken.

4. Beoordeling en cesuur

De beoordeling van een PvB gebeurt door twee examinatoren: de docent en een onafhankelijke tweede examiner (onafhankelijk docent uit het (V)MBO of iemand uit het bedrijfsleven).

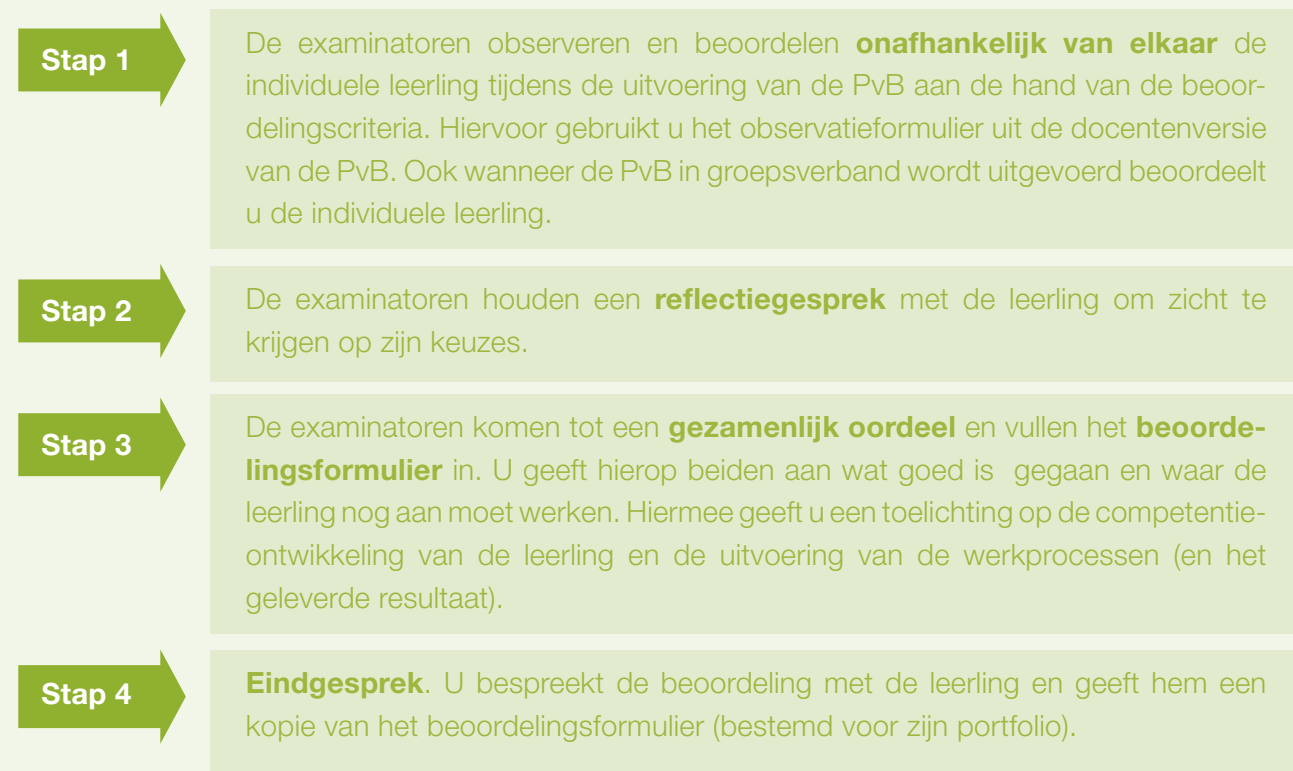
In de docentenversie van iedere PvB vindt u per onderdeel hoeveel punten de leerlingen (BB, KB en GL) maximaal kunnen halen als zij de werkzaamheden goed uitvoeren. Daarnaast zijn de beoordelingscriteria voor BB, KB en GL uitgewerkt. U beoordeelt de uitvoering van de PvB altijd **eerst in zijn geheel**. De PvB moet immers duidelijk maken of de leerling de praktijksituatie kan worden toevertrouwd.

Met andere woorden: is de leerling competent? Pas daarna geeft u punten voor de **afzonderlijke onderdelen**:

- > de voorbereiding (planning)
- > de uitvoering (proces en product)
- > het reflectiegesprek

*Let op: het **product** is meer dan alleen het tastbare eindresultaat van het werk. Waar het om gaat is of de leerling het gevraagde resultaat levert ten aanzien van de werkprocessen en competenties. Dat kan bijvoorbeeld naast een mooi bloemstuk ook een tevreden klant zijn.*

De beoordelingsprocedure verloopt als volgt:

Weging

Groen Proeven gaat uit van een standaardweging van de PvB voor de drie niveaus (BB, KB en GL). Elke leerling kan hetzelfde aantal punten halen voor elk onderdeel, de eisen die daarbij aan hem worden gesteld verschillen per niveau.

De puntenverdeling over de verschillende onderdelen is als volgt:

- > **werkvoorbereiding** 10 punten
- > **proces** 40 punten
- > **product** 20 punten
- > **reflectie** 30 punten

Cesuur

In de docentenversie treft u de cesuur aan: de omrekening van het aantal punten naar een eindcijfer. De cesuur is gebaseerd op de ervaringen met de PvB in de praktijk. Bij het bepalen van de cesuur is onder meer gekeken naar de moeilijkheidsgraad van de PvB's. Per PvB kan de cesuur dus verschillen.

5. Organisatie en uitvoering

Om de PvB soepel te laten verlopen is een goede voorbereiding en organisatie belangrijk. In de docentenversie van iedere PvB treft u een **organisatiechecklist** aan met alle acties en benodigheden voor de uitvoering, zoals het regelen van ruimte, mensen en de aanschaf van de benodigde materialen. Daarin vindt u ook de **tijdsplanning** van de betreffende PvB. De tijdsplanning is op een aantal onderdelen gestandaardiseerd, zo wordt voor een reflectiegesprek altijd 10 minuten uitgetrokken.

Bij de afname van iedere PvB zijn onderstaande aandachtspunten van belang:

1. Aandachtspunten bij de voorbereiding op de PvB:

> Instructie van de leerling

De leerlingversie van iedere PvB bestaat uit twee delen. Deel 1 bevat uitleg over wat een PvB is, welke competenties worden beoordeeld en hoe een reflectiegesprek gaat. Hiermee bereidt de leerling zich voor op de uitvoering van de PvB. Deel 2 bevat de concrete beschrijving van de praktijksituatie.

> **Actie docent: reik deel 1 van de leerlingversie van de PvB die u gaat afnemen minimaal een week van tevoren uit aan uw leerlingen.** Zorg ervoor dat ze dit goed doornemen. Vertel wie de examinatoren zijn. En leg uit dat iedere leerling individueel beoordeeld wordt - ook als u de PvB in groepsverband laat uitvoeren.

> **Aanpassen praktijksituatie aan de werkelijke omgeving**

In de docentenversie vindt u een schets van de praktijksituatie. Die helpt u met het verkrijgen van een totaalbeeld van de praktijksituatie. In de leerlingversies staan de praktijkbeschrijvingen toegespitst op de verschillende leerlingniveaus.

> **Actie docent:** vul de beschrijving van de **praktijksituatie** in de leerlingversies **aan met de werkelijke gegevens** (namen en dergelijke) van de omgeving waarvoor u heeft gekozen.

> **Een opdrachtgever vragen**

De inzet van een echte opdrachtgever is van groot belang voor de leerling. Dan zal hij de praktijksituatie als echt ervaren. Vraag hiervoor bij voorkeur iemand uit de praktijk (bijvoorbeeld een stagebedrijf), maar ook een collega op school kan deze rol vervullen.

> **Actie docent: instrueer de opdrachtgever goed over zijn rol.** Zorg ervoor dat hij de leerling duidelijk maakt wat hij van hem - als 'werknemer' - verwacht.

> **Organiseren van een dilemma**

Vanuit Groen Proeven geven we voorbeelden van mogelijke dilemma's (levensechte onverwachte gebeurtenissen) waarmee u competenties kunt uitlokken. U vindt deze in de docentenversie (hoofdstuk 2. Beschrijving van de praktijksituatie). Welk dilemma u kiest of zelf bedenkt hangt af van de omgeving waarin u de PvB laat plaatsvinden.

> **Actie docent: kies/bedenk een dilemma en organiseer het.** Zorg ervoor dat de betrokkenen (bijvoorbeeld de opdrachtgever of de klant) goed op de hoogte zijn van hun rol. Let op: Het dilemma is voor de leerling een onverwachte gebeurtenis. Vermeld het dus niet in de leerlingversie!

2. Aandachtspunten bij de uitvoering van de PvB:

> **Instructie van de leerling**

Deel 2 van de leerlingversie bevat de beschrijving van de praktijksituatie en de bijlagen die de leerling nodig heeft voor de uitvoering.

> **Actie docent:** laat de opdrachtgever deel 2 van de leerlingversie bij aanvang van de PvB uitreiken, of - en dat is krachtiger - **laat de opdrachtgever de leerling vertellen (op basis van de praktijkbeschrijving) wat hij moet doen.** Nadat de leerlingen kennism gemaakt hebben met de praktijksituatie, vullen zij de werkplanning in. De examinatoren bespreken de werkplanning tijdens het reflectiegesprek.

> **Taak examinatoren:**

U observeert en beoordeelt de uitvoering. Gebruik hiervoor het observatieformulier in de docentenversie. Laat de leerling het gewenste gedrag en resultaat wel of niet zien? Maak tijdens het observeren aantekeningen.

Tijdens de uitvoering van de PvB geeft u, als docent/examinator, de leerlingen **geen aanwijzingen** en beantwoordt u geen vragen.

> **Taak examinatoren:**

U stelt gerichte vragen en vraagt door bij half onderbouwde antwoorden. Een belangrijk onderdeel is de werkplanning vergelijken met de werkelijke uitvoering. Wat heeft de leerling anders aangepakt dan gepland en waarom?

Neem ter voorbereiding op het reflectiegesprek de **STAR-methode** door (zie bijlage).

Maak tijdens ieder reflectiegesprek **aantekeningen**, zodat u later gemakkelijker een eindoordeel kunt opstellen. U kunt het reflectiegesprek per individuele leerling of per groep afnemen. Wij raden aan om dit per leerling **individueel** te doen.

> Taak examinerator:

U bespreekt de resultaten met de leerling. Het gaat hier om de feedback als leermoment: wat ging goed, wat zijn verbeterpunten?

6. Bijlage Voorbeeldvragen Reflectiegesprek PvB volgens STAR

Voorbeeldvragen reflectiegesprek

Doel: beoordelen of de leerling zich bewust is van zijn eigen denken en handelen

Situatie: Waar speelde het zich af? Met wie werkte je samen? Wanneer was het? Wat was jouw rol?

Taak: Wat was je taak of opdracht?

Actie: Wat heb jij uiteindelijk gedaan? Waarom pakte je het op die manier aan? Wat deed je eerst en wat daarna? Waarom deed juist jij dat?

Resultaat:

Vragen over de geleverde prestatie van de leerling (het handelen)

		Verdieping KB / GL	Verdieping GL
Vorbereiding	Welke materialen had je nodig voordat je kon beginnen? Had je vragen over je taak? Zo ja, welke?	Welke voorbereidingen moest jij doen voordat je kon beginnen? Wat heb je met je vragen over je taak gedaan?	Waarmee moest je rekening houden?
Uitvoering	Vertel eens wat je gedaan hebt. Laat eens zien wat je gedaan hebt.	Hoe noem je de uitgevoerde werkzaamheden? Wat waren de eisen aan je werk?	Hoe heb je gezorgd dat je werk aan de eisen voldeed?
Dilemma's	Welke onverwachte situaties ben je tegengekomen? Hoe heb je dat opgelost?	Hoe wist je dat het goed ging?	Welke beslissingen heb je genomen? Waarom heb je dat zo gedaan?
Communicatie	Met wie heb je gesproken over de activiteit? Waarover?	Welke afspraken heb je met wie gemaakt? Waarom met hen?	Wat heb je gedaan om er voor te zorgen dat de afspraken nagekomen werden?
Verantwoording	Aan welke regels moest jij je houden? Hoe lang heb je erover gedaan?	Wat vond je van je werktempo? Wat vond je van de manier waarop je het werk hebt uitgevoerd?	Wat heb je anders aangepakt dan gepland? Waarom? Wat was het effect?

Vragen over het vermogen van de leerling (het denken)

Leren	Had je vragen over je werk? Welke?	Wat heb je gedaan toen je iets niet wist?	Wat heb je hier van geleerd?
Kennis	Wat moest je kennen en kunnen om dit werk goed te kunnen doen?	Heb je iets moeten navragen of moeten opzoeken? Zo ja, wat?	Hoe wist je dat je het goed aanpakte?
Ervaring	Hoe vond je het gaan? Waar ben je trots op? Waarom?	Wat vond je lastig? Waarom?	Past deze opdracht bij jou? Waarom wel of niet?
Bewustzijn	Zou je dit een volgende keer net zo aanpakken? Waarom wel of niet?	Zie je verbeterpunten voor een volgende keer? Zo ja, welke?	Waarom was dit de juiste aanpak?

WWW.GROENPROEVEN.NL

WWW.GROENPROEVEN.NL